

S Hurettou z doby kamenné nám čas vesele ubíhal. Museli jsme však milé setkání ukončit, protože spisovatel a badatel Sakari Pälsi měl nějaké vyřizování. Řekl mi, že dnes se ve Finsku koná velký spisovatelský sjezd, a on se ho chce zúčastnit.

"Každých deset let pořádají mrtví finští spisovatelé a ostatní lidé ze světa literatury sjezd. Naposled jsem se tedy zúčastnil v roce 1970, a to jsme se sešli na jednom ostrově jezera Pielisjärvi. Bylo tam několik tisíc lidí, jenom spisovatelů bylo několik stovek. Pro letošní sjezd se vybraly Helsinky, ale bylo opravdu těžké najít pro tak velikou událost vhodné prostory."

Nakonec se pořadatelé rozhodli pro rozsáhlý park Kaivopuisto a okolní skály v Ulanlinně, a právě tam mně Pälsi namířeno. Pozval mě, ať jdu s ním, a já jsem se rád přidal. Chtěli jsme zlákat i Hurettu, ale odmítl:

"Za živa jsem nevěděl, že něco jako psaní vůbec existuje, a nějaké sjezdy mě upřímně řečeno ani nezajímají, takže... zaskočím si radši do města."

Pälsi mi zašeptal:

"Neměl bych to prozrazovat, ale Huretta rád vysedává v kině a sleduje pornofilmy... řekl bych, že to je určitý primitivní relikv, který v něm zůstal, instinkt z doby kamenné. Je to ovšem nechutný zlovyk, ale nenutí mě, abych chodil s ním, tak jsem se rozhodl to nechat být. Huretta je už příliš starý nebožtík než, abych ho chtěl změnit."

Odpoledne do v parku Kaivopuisto začali proudit mrtví finští spisovatelé všech dob, Sakari Pälsi a já mezi nimi. Byla sobota, sjezd měl trvat do neděle. Pälsi mě upozornil, že sjezd pochopitelně nemá žádný program a nepřijímá žádná usnesení. Někdo přednáší, a pokud ostatním připadá jeho řeč zajímavá, tak ho prostě poslouchají. Dřív sjezdu předsedal zakladatel spisovné finštiny Mikael Agricola, ale když se pro vysoký věk a celkovou slabost svého úřadu vzdal, nikdo ho nenahradil. O funkci se sice ucházela Maila Talvio, ale tato autorka společenských románů se brzy po smrti rozplynula ve vesmíru a funkce se ujmout nemohla.

Sakari Pälsi znal většinu přítomných mrtvých spisovatelů z dřívějška. Všiml jsem si, že i zde se lidé sdružují podle generační příslušnosti. Na jakémsi plácku ve skalisku v Ulanlinně sedělo asi deset staříků, což ovšem byli nejstarší průkopníci naší literatury. Pälsi mi je vyjmenoval:

"Ten bělovlasý stařec tamhle je Mikael Agricola, a kolem sedí další tři biskupové: učenec Isak Rothovius a otec a syn Juhana Gezelius starší a Juhana Gezelius mladší. Vedle něj je básník a pastor Gabriel Tuderus. Literární činovník Antti Lizelius zrovna mluví s botanikem Pietarim Kalmem, a jestli se nepletu, ten další je velký politik a buditel Adolf Ivar Arwidsson."

"Takže tady v téhle obyčejné jeskyňce si jen tak jakoby nic sedí desítky nejvýznamnějších postav finské historie," řekl jsem ohromeně. Pälsi přikývl. Dodal, že z hlediska rozvoje národa je literatura důležitý umělecký druh, její vliv na národ mnohonásobně převyšuje vliv politiků. Je jen škoda, že

literatura nepožívá vážnosti už v době, kdy vzniká. Teprve později si národy uvědomí, že svým spisovatelům dluží poděkování."

Pak ovšem Pälsi ještě skromně pokračoval:

"Nechci tím ale říct, že já sám bych se snad považoval za vlivnou historickou osobnost, i když jsem byl spisovatel," prohlásil. Namítl jsem, že podle mě není jeho literární význam nijak malý. Dokazují to například jeho díla Finský nůž a Sauna nebo výborné dobrodružné příběhy Arva Fallesmanna.

Pälsiho má slova potěšila, a začal mi nadšeně představovat další účastníky spisovatelského sjezdu. Přicházelo jich čím dál víc. Posedávali na trávniku, procházeli se mezi stromy, někteří polehávali na skaliscích, jako živí, kteří se tam opalovali, a všude se vytvářely živě konverzující skupinky a kroužky.

Celý dav méně známých spisovatelů si posedal na stromy, aby lépe viděl na své úspěšnější kolegy.

Na stromech zaujali místo i četní kritikové. Seděli v korunách bříz a diskutovali o významu spisovatelů, procházejících pod stromy, a ještě bůhví o čem. Na zem si kritici netroufali, možná se báli té obrovské převahy spisovatelů a připadali si mezi nimi jako jacísi vetřelci, nezvaní hosté.

Akce sama je sice mimořádně zajímavá, ale nikdo je na ni ve skutečnosti a výslovně nepozval.

Seděli na stromech jako zvědavé straky, když na podzim pozorují zabijačku a sice si ještě netroufají slétnout a přiživit se na zabitém praseti, ale ani nedokážou odletět pryč.

Pälsi mě dovedl na skalnatý kopeček. V širokém kruhu tam stál výkvět finské kultury devatenáctého století. Uprostřed stál a mluvil jeden z otců finské literatury, samotný J. V. Snellman.

"Za Snellmanem, tam ve stínu břízy sedí básník Runeberg," vysvětloval Pälsi. "Od něj napravo je Minna Canth, od té jste jistě viděl něco v divadle, Gustaf von Numers, taky dramatik, skladatel Emil Genetz, historik J. R. Danielson-Kalmari, básník Kaarlo Kramsu, Hj. Nortamo, co ten regionální pisálek tady hledá, ale z těch už asi nikoho neznáte. Zato tamhle ti prozaici se čtou ještě dneska: Juhani Aho, ten nejvíc, ale Teuvo Pakkala a Santeri Alkio také. No jo, a také je tady spousta takových, pro něž nebyla literatura hlavním povoláním, ale perem se ohánět uměli... a tamhle ještě jsou básník Elias Erkkö a filosof Matti Kurikka, oba zemřeli v cizině, proto asi sedí bok po boku, a Mathilda Wrede, podívejme, tak ona je ještě naživu, chci říct samozřejmě po smrti, to byla ta přítelkyně vězňů, jestli si vzpomínáte... a tamhle je Ernst Lampén, Santeri Ivalo, Kasimir Leino to jsou spíš novináři, a kdepak máme básníka, slavného Eina Leina? Ten možná dneska ani nedorazil. A tamhle na druhém konci kruhu jsou ještě Maiju Lassila, Yrjö Hirn a Larin-Kyösti, o těch jste se jistě učil ve škole."

Proti nám šla čtyřčlenná skupinka. Muže, který kráčel uprostřed, jsem znal z fotografií - byl to spisovatel Kustaa Vilkuna, který nedávno zemřel. Sakari Pälsi znal i ostatní členy skupinky. Zřejmě Vilkunovi vysvětlovali, jak to tady u nás chodí.

"Dobrý den, to mě těší potkat staré známé! Výkvět poezie! Uno Kailas, Katri Vala a Kaarlo Sarkia!

A sám Kustaa Vilkuna, vítejte tady u nás," řekl Pälsi a dal se s nimi do řeči. Vilkuna se s ním vřele pozdravil, bylo poznat, že za živa to byli velcí kamarádi. Pälsi řekl téměř se slzami v očích:

"Tak ty už jsi taky mezi námi, Kusto. Vítej, kamaráde."

Vilkuna odpověděl:

"No jo, tak jsem tady. Tyhle básníky jsem potkal hned, když jsem sem přišel, a je to docela příjemné, když se národopisec zničehonic octne mezi básníky."

Rozproudila se řeč o všem možném. Pak však na nedalekou břizu přilétlo hejno kritiků, chtěli slyšet, co důležitého asi Katri Vala, Uno Kailas a Kaarlo Sarkia Vilkunovi říkají. Třeba se teď dozvědí, co si ti významní a nadaní básníci opravdu myslí!

Kritici měli smůlu, skupinka se rozešla. Vilkuna se přidal k posluchačům Snellmana a ostatní se vydali k ostrůvku Uunisaari, prý tam mají být ještě další lyrici. Pälsi a já jsme zůstali, nevěděli jsme pořádně, co dělat.

Kritici se slétli i na okolní stromy, takže jich brzy byly plné břízy. Napočítal jsem těch recenzentů aspoň padesát. Kdyby byly všichni živí, stromy by se pod jejich vahou dávno polámaly.

Ze stromů zaznívala všelijaká stanoviska. Několik řečníků opakovalo, že kritikova odpovědnost za literaturu končí kritikovou smrtí, ale tomuto tvrzení se nedostalo všeobecné podpory. Ještě víc řečníků zdůrazňovalo, že po smrti spisovatelů sice literatura chtě nechtě získává podobu mluveného slova, neboť tištěné slovo už mrtví produkovat nemohou, role kritiky je však nadále nezastupitelná: veškerý jazyk, i mluvený, je literaturou. Ovšem pochopitelně za literaturu může být uznána jen taková řeč, která vychází z úst spisovatele. Objevil se i názor, že teď, když se zde shromáždili nejznámější představitelé finské literatury, by se kritici mohli pustit do literárněvědného bádání formou rozhovoru. Za tím účelem by bylo dobré navázat kontakty s mrtvými herci a recitátory. Ti by se mohli naučit díla přítomných spisovatelů nazpaměť, a kritici by pak mohli texty jednotlivých spisovatelů analyzovat. Tahle poslední myšlenka se setkala s poměrně příznivou odezvou, dokud se někdo neodvážil podotknout, že herci a recitátoři se do spolupráce s kritikou asi zrovna nepohrnou. Ani za živa se o ně nezajímali, honili se jen za spisovateli. Věc zatím nechali otevřenou, stejně jako všechny ostatní záležitosti, neboť ani v jedné nedospěli k jednomyslnému rozhodnutí. Na závěr se na něčem přece jen jednomyslně dohodli: mrtví kritici počkají na smrt nejvýznamnějšího současného kritika Pekky Tarkky. Až jednou v budoucnosti Tarkka zemře - o tom, že se tak stane, nikdo nepochyboval - získá kritická frakce vzdělanou a erudovanou vůdčí osobnost. Tím kritici své sezení zakončili a přilétli blíž ke kruhu, který ještě stále naslouchal Snellmanově řeči. Šli jsme si ho poslechnout i my se Sakarim Pälsim.